

Формування професійних комунікативних умінь усного мовлення майбутніх аграрників у процесі інтеграції навчальних дисциплін у ВНЗ

Стаття присвячена визначенню шляхів оптимізації процесу формування умінь професійного спілкування засобами інтеграції дисциплін гуманітарного циклу на рівні методів навчання.

Виконання завдань сучасної аграрної політики потребує висококваліфікованих працівників, які є не лише фахівцями із сформованою професійною компетентністю, а й фахівцями із розвиненими комунікативними вміннями, здатними до ефективного міжособистісного, ділового та фахового спілкування як рідною, так і іноземною мовами.

Інтеграція низки гуманітарних дисциплін є ефективним засобом цілеспрямованого формування комунікативних умінь майбутніх аграрників, оскільки відкриває можливості для ширшого застосування і практики таких умінь у процесі професійної підготовки фахівців і забезпечує оптимізацію процесу щодо результативності і затрат навчального часу.

Проаналізувавши особливості та труднощі формування комунікативних умінь майбутніх аграрників на сучасному етапі у ВНЗ і дослідивши інтеграційний потенціал низки гуманітарних дисциплін, нами запропоновано шляхи оптимізації форм і методів навчального процесу з метою цілеспрямованого та ефективного формування комунікативних умінь майбутніх аграрників у такій сфері мовленнєвої діяльності як говоріння.

Ключові слова: комунікативні вміння, майбутні аграрники, інтеграція, дисципліни гуманітарного циклу.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Спілкування фахівця АПК має свої особливості з огляду на специфіку сільського господарства. Керівники сільськогосподарських підприємств працюють з персоналом, професійне мовлення яких насичене професійними жаргонізмами, специфічною термінологією, часто діалектом чи суржилом. Брак кадрів (робітничих професій) призводить до того, що на фермах, полях тощо працюють люди, які не отримали спеціальної професійної підготовки у навчальних закладах, які відчують труднощі у роботі, особливо на початкових етапах. Дуже часто робітники невмотивовані до роботи, раціоналізації та оптимізації виробництва. Це пов'язано з низькою оплатою праці, стереотипами та консервативними поглядами селян щодо ведення сільськогосподарських робіт. Беручи це до уваги, постає питання про те, як ефективно налагодити роботу у такому колективі, заохотити аграрників до раціональної господарської діяльності. Уважне, толерантне ставлення до працівників, раціональна організація праці (особливо у стресових ситуаціях, наприклад збір урожаю, чи відсутність роботи і необхідність виконання інших завдань через погані погодні умови), вміння доступно викласти думки, ідеї, донести нову інформацію про новинки техніки, нові сорти сільськогосподарських культур, відновлювані джерела енергії, заохотити робочих до певного виду діяльності, вміння розкрити перспективи певного впровадження, навести приклади успішної роботи тощо – це все відповідає організаційній функції аграрника, яка успішно забезпечується комплексом комунікативних умінь у сфері говоріння. Такі вміння є надзвичайно важливими для професійної реалізації випускників аграрних ВНЗ.

Аналіз досліджень і публікацій... Проаналізувавши останні дослідження і публікації, можна зробити висновок про те, що комунікативні вміння у сфері говоріння є найбільш дослідженими і запропоновано багато методів формування таких умінь під час вивчення дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням», позакласних заходах, спеціальних тренінгах, а саме: ділові ігри та моделювання фахово-рольових комунікативних ситуацій (Л.В.Барановська, С.М.Амеліна, М.В.Кулакова, Р.С.Корнев, В.А.Кручек, В.Т.Лозовецька, П.Г.Лузан, Г.К.Селевко, А.І.Бородина); заняття-конкурси (В.І.Свистун); дебатні турніри (В.М.Нагаєв); «мозкові штурми» (Л.А.Осадча) та ін.

Аналіз наукових праць, присвячених інтеграції навчальних дисциплін (С.Ф.Клепко, О.Я.Данилюк, В.К.Сидоренко, І.М.Козловська, С.У.Гончаренко, М.Р.Арцишевська, О.А.Комар, М.М.Берулава та ін.) дає можливість стверджувати, що такі вміння можливо і необхідно формувати під час вивчення інших дисциплін гуманітарного циклу («Соціологія», «Психологія», «Культурологія», «Історія України», «Правознавство», «Охорона праці», «Філософія»), під час лекцій і практичних занять, що є доцільним та ефективним, з огляду на обмежену кількість годин та особливості комунікативної підготовки фахівців у немовних ВНЗ. Формувати такі вміння потрібно

інтегровано з комунікативними вміннями у інших сферах мовленнєвої діяльності (аудіювання, письмо, читання) і окремо, цілеспрямовано, під час вивчення кожної дисципліни.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у тому, щоб визначити труднощі у роботі над формуванням комунікативних умінь майбутніх аграрників у вищих навчальних закладах і запропонувати шляхи оптимізації процесу їх формування.

Виклад основного матеріалу... Проаналізувавши ведення лекцій з визначених дисциплін, нами виявлено певні недоліки у роботі з формування комунікативних умінь на сучасному етапі, а саме:

- формуванню комунікативних умінь у сфері говоріння приділяється надзвичайно мало уваги;
- окремі викладачі не перевіряють рівень розуміння та засвоєння нового матеріалу за допомогою обговорення у ході лекції;
- більшість викладачів надають змогу студентам ставити питання по темі лекції, але студенти не виявляють активності та зацікавленості.

З метою ефективного формування комунікативних умінь та усунення вищевказаних труднощів ми проводили обов'язкове обговорення почутої або прочитаної під час лекції інформації.

Ці види роботи проводилися із чітко визначеною метою:

- передбачення змісту повідомлення відповідно до вказаного плану, термінів, дат, тез, таблиці тощо;
- обмін думками, ідеями та знаннями щодо запропонованої теми;
- оцінка дієвості аудіювання (перевірка рівня і правильності розуміння заслуханого матеріалу);
- формулювання висновку до почутої інформації;
- критична оцінка інформації та обмін думками та ідеями щодо певної проблеми чи події з метою інтеграції вже існуючих знань з отриманими.

Відповідно до мети обговорення доцільні на різних етапах лекції, тим самим перетворюючи її не просто у заслуховування та конспектування нового матеріалу, а у активну діяльність, призначену цілеспрямовано формувати комунікативні вміння. Обговорення та дискусії стимулюють студентів до критичного мислення, швидкого прийняття рішень, вчать логічно та послідовно формулювати та аргументувати власну думку, ввічливо уточнювати необхідну інформацію, заохочують активно ставити питання, перефразовувати твердження, виявляти підтримку тощо. «Питання – відповіді» та «погодження – не погодження» не повинні бути односторонніми. Тобто, викладач не лише повинен задавати запитання з метою перевірки рівня засвоєння пояснюваного матеріалу, а й стимулювати студентів до постановки питань до нього та один одного. Мотивувати студентів до такої роботи може встановлення зв'язків нової інформації з вже існуючими знаннями, реальними ситуаціями з життя, професійними потребами студентів, обговоренням проблеми у пресі тощо.

Аналіз відвіданих семінарів з дисциплін «Соціологія», «Психологія», «Культурологія», «Історія України», «Правознавство», «Охорона праці», «Філософія» дав змогу узагальнити, що говоріння відбувається переважно у формі «питання викладача – відповіді студентів». Такий вид роботи над формуванням комунікативних умінь у сфері говоріння не є достатньо ефективним, оскільки:

- питання, які ставить викладач, є часто прогнозованими (перелік питань до опрацювання за темою семінарського заняття подається в методичних вказівках);
- найчастіше викладач очікує почути певну «правильну» відповідь на поставлене питання, що унеможливує дискусію та висловлення власної точки зору, критичного ставлення тощо;
- студенти не мають можливості ставити запитання самостійно, або не є активними та вмотивованими до постановки питань доповідачу по темі.

Насправді ж майбутньому аграрнику потрібно успішно провести збори трудового колективу, співбесіду, домовитися про поставку обладнання, збут, обговорити певні виробничі питання по телефону тощо. Тобто, говоріння відбувається з певною метою, наприклад, подання нової інформації, переконання партнерів, підтвердження власної точки зору, висловлення схвалення чи незадоволення тощо і залучає як постановку питань, так і надання обґрунтованих відповідей, монолог, діалог чи полілог, нестандартні чи стресові ситуації та ін. Таким чином, для досягнення мети – сформувати комунікативні вміння фахівця аграрника у процесі вивчення визначеної нами низки дисциплін – потрібно:

- вмотивувати студента аграрного ВНЗ до такої роботи;
- цілеспрямовано та систематично використовувати низку спеціальних завдань.

Мотивація студентів дуже важлива для цілеспрямованого та систематичного формування умінь і реалізується вона, перш за все, через особистісний підхід до викладання та професійну спрямованість процесу говоріння, тобто формування умінь, важливих для реального професійного спілкування.

Під час обговорення, доповідей та інших видів висловлювання ми заохочували студентів дискутувати та ставити питання. Так студенти активно тренували вміння висловлювати власну

думку, переконувати, спростовувати твердження, формулювати та аргументувати власні ідеї, відповідно реагувати у різних ситуаціях спілкування та інші інтерактивні уміння. Для того, щоб заохотити студентів до активного процесу говоріння, викладачам потрібно коректно аналізувати результати усного мовлення студентів. Важливо не перебивати студента, який висловлюється, а робити записи помилок, неправильних суджень, питань, які потребують уточнення, і обговорювати це після того, як студент висловився. Це стосується і викладачів, і одногрупників доповідача. Також доцільно відзначати позитивні моменти мовлення, наприклад: «Яка цікава ідея», «Спасибі за інформацію», «Дуже логічно і обґрунтовано» тощо та спонукати до подальшого говоріння, наприклад, «Що конкретніше Ви маєте на увазі?», «То ж який із цього усього висновок?», «Яку інформацію Ви вважаєте найвагомішою власне для себе?».

При складанні завдань для формування комунікативних умінь у сфері говоріння ми керувалися такими умовами:

- дефіцит інформації;
- чітке визначення мети говоріння;
- професійна спрямованість;
- реальність ситуацій.

Щодо семінарських та практичних занять, спектр методів, спрямованих на систематичне та ефективне формування комунікативних умінь у сфері говоріння широкий. Під час проведення занять з визначеної нами низки дисциплін рекомендуємо проводити такі види роботи:

- бесіди, зокрема евристичні;
- доповіді;
- обговорення (у тому числі критичний аналіз, аналіз конкретних ситуацій, аналіз конфліктів), дискусії, дебати (в тому числі моделювання комунікативних ситуацій);
- вправи з дефіцитом інформації;
- рольові ігри;
- мозкова атака та ін.

Реалізувати умову реальності ситуацій, підвищити мотивацію студентів до роботи над формуванням комунікативних умінь дає змогу проведення коротких бесід, ґрунтуючись на особистісному підході до вибору тематики. Наприклад, у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» під час, скажімо, мовної розминки, «Українська мова за професійним спрямуванням», «Психологія», ми заохочували студентів говорити про себе, своє оточення, навчання, плани на майбутнє у сфері роботи та кар'єри. Орієнтовна тематика бесід пропонується така:

- дисципліни, які я вивчаю у аграрному ВНЗ, їх взаємозв'язок та необхідність володіння такими знаннями та уміннями у професійній діяльності;
- права та обов'язки студента;
- робота у колективі (лабораторні та практичні заняття, проекти, практика);
- лідерство, чи вважаєте Ви себе лідером, лідерські якості та їх важливість для успішного навчання, кар'єрного зростання тощо;
- комунікативні уміння, необхідні для успішного виступу з доповіддю на семінарських заняттях, спілкування з викладачами та одногрупниками, захисту бакалаврської чи магістерської роботи, практики тощо;
- мої сильні та слабкі сторони;
- уміння, необхідні для досягнення професійного успіху та побудови успішної кар'єри.

Відвідування практичних і семінарських занять дало змогу констатувати, що методи опитування студентів на заняттях з філософії, психології, правознавства, соціології, історії та інших дисциплін часто зводиться до відтворення матеріалу, поданого на лекціях. Тому з метою формування комунікативних умінь у сфері говоріння під час вивчення таких дисциплін ми пропонуємо систематично використовувати різні види роботи, такі як доповідь, обговорення, дискусія та завдання «питання – відповідь» у режимі не тільки викладач – студент, а й студент – студент, студент – викладач, переказ опрацьованих текстів, повідомлення після перегляду слайдів, малюнка, діаграми тощо. Проводячи такі види робіт викладачі орієнтувалися на визначені нами умови для успішного формування комунікативних умінь у сфері говоріння.

Проілюструємо методику вдосконалення проведення доповіді студентами під час семінарських та практичних занять з дисциплін гуманітарного циклу.

Завдання №1. Визначення мети говоріння – збір інформації та складання доповіді. Підготувавшись до семінару, студенти володіють певною інформацією про проблему, до якої вони повинні сформулювати своє ставлення. Обирається кілька студентів, які повинні провести опитування / анкетування щодо ставлення студента до проблеми, до рівня володіння інформацією

щодо вивченої теми та сформулювати висновки. Висновки оголошуються у формі доповіді. Заключним етапом може бути коротка дискусія щодо результатів діяльності говоріння.

Важливим етапом реалізації цілеспрямованого формування комунікативних умінь у сфері говоріння є моделювання комунікативних ситуацій. Особливо доцільно проводити такий вид роботи на заняттях рідної та іноземних мов за професійним спрямуванням, психології, факультативів, присвячених культурі мовлення. Удосконалюючи форми навчальної діяльності з метою розвитку комунікативних умінь, ситуативні завдання необхідно пов'язати із реальними ситуаціями майбутньої професійної діяльності.

Позитивні результати були одержані при використанні різноманітних комунікативних стратегій на заняттях з дисципліни «Психологія» за допомогою такого завдання:

Завдання № 2. Змодельуйте ситуацію, підготувавши доцільні висловлювання, механізми поведінки. Тематика для ситуацій розробляється згідно матеріалу, що вивчається під час засвоєння теми «Міжособистісні стосунки у групі» та «Трудові конфлікти». Наприклад, Ви, як керівник сільськогосподарського підприємства, виявили недоліки у роботі механіка напередодні посівної. Вам необхідно обговорити ситуацію, висловити критичні зауваження та вирішити, яким чином розв'язати проблему.

Для дисциплін «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та «Українська мова за професійним спрямуванням» вже розроблено численні ситуації для моделювання [1; 2]. Наші дослідження показали, що, для того, щоб такі завдання були результативними для формування комунікативних умінь у сфері говоріння для майбутнього аграрника, необхідно обирати професійно спрямовану тематику. Наприклад, якщо планується така ситуація, як «привітати із святом підлеглих / колег», слід враховувати, що це сільськогосподарське підприємство і мотивувати студентів до конкретизації цього аспекту у своїй промові шляхом згадки про особливості роботи, труднощі та успіхи конкретного підприємства тощо. У ситуації «початок ділової бесіди по телефону» слід наголосити студентам, що бесіда повинна бути на специфічну тематику, наприклад, замовлення обладнання для ферми.

Практика показала, що ефективним методом формування комунікативних умінь аграрників у сфері говоріння під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу є рольові ігри. Такий вид роботи дозволяє вмотивувати студентів до формування умінь, активізувати роботу в колективі, зорієнтувати мовця на планування та прогнозування діяльності говоріння та вийти за межі стандартизованих монологів та діалогів [4, с.193].

Ми пропонуємо приклади завдань – рольових ігор, які доцільно застосовувати для формування комунікативних умінь студентів – майбутніх аграрників у сфері говоріння.

Завдання №1. Гра. Уявіть собі, що ви збираєтеся започаткувати фермерське господарство (виробництво молока). Вам потрібно закупити початкове технічне обладнання. Проведіть бесіду з експертами та партнерами по бізнесу і визначте основний перелік обладнання, який купуватимете. Проведіть переговори з фірмою – постачальником такого обладнання (менеджерами збуту) та складіть договори про поставку. Таку вправу доцільно використовувати під час вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Для дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та «Психологія» пропонуються такі завдання:

Завдання №2. (Закордонне) фермерське господарство запрошує на практику. Проведіть співбесіду з роботодавцем, обговорення резюме, співбесіду у посольстві.

Завдання №3. Ця вправа пропонується для дисципліни «Охорона праці». Проведення наради з метою ознайомлення працівників сільськогосподарського підприємства з технікою безпеки на виробництві / посадовими обов'язками трактористів тощо.

Широкі можливості для успішного формування комунікативних умінь надає використання під час вивчення гуманітарних дисциплін вправ з дефіцитом інформації – це такі вправи, коли один студент володіє інформацією, якої інший не має. Разом вони повинні виконати завдання, яке вимагає обміну інформацією [8; 6, с.25]. Проілюструємо таку вправу на прикладі.

Завдання №1. На занятті з дисципліни «Історія» студентів слід розділити на дві групи. Перша група студентів має таблицю з датами певних подій, інша – події. Завданням студентів є скласти хронологічну таблицю, обмінюючись інформацією, ставлячи уточнюючі запитання з метою підтвердити або спростувати власні судження.

Ефективним способом формування комунікативних умінь у сфері говоріння є використання вправ для проведення діяльності «мозкова атака». Проілюструємо це на прикладі вправи, яка може застосовуватися під час вивчення будь-якої з низки визначених нами дисциплін.

Завдання №1. Колективне складання тексту на задану тему з використанням переліку термінів, ключових слів та словосполучень. Передбачається складання речення, яке б продовжувало думку попереднього, кожним зі студентів.

Викладачам дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням» доцільно забезпечити студентів переліком фраз (шаблонів) для говоріння та заохотити студентів аграрних ВНЗ до їх використання під час виконання вправ, спрямованих на формування комунікативних умінь у сфері говоріння.

Формування комунікативних умінь у сфері говоріння відбувається інтегровано з уміннями у інших сферах мовленнєвої діяльності. Наприклад, аудіювання передбачає процес сприйняття того, що говорить мовець, осмислення значення повідомлення та обговорення почутої інформації чи відповідь співрозмовникові [10]. Тому, важливо намагатися застосовувати якомога більше вправ, спрямованих на формування комунікативних умінь на різних етапах лекційних, семінарських та практичних занять з низки дисциплін, призначених для інтегрування. Проводячи таку думку, також доцільним вважаємо введення кейс-методу для формування комунікативних умінь студентів аграрних ВНЗ на заняттях з «Української мови за професійним спрямуванням» та «Іноземної мови за професійним спрямуванням», а також під час самостійної роботи під керівництвом викладача. Кейс-метод – це створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя [11, с.122], що сприятиме формуванню таких важливих умінь, як формулювання та аргументація думок та ідей, уміння правильного використання термінології, уміння підготовки та проведення презентації, прес-конференції тощо. Бесіди з викладачами дали змогу виявити, що кейс-метод широко не використовується під час підготовки майбутніх аграрників у ВНЗ, особливо це стосується формування їх комунікативних умінь. Викладачі аграрних ВНЗ вважають підготовку кейсів трудомісткою роботою і не всі виявляють готовність до їх застосування. Вважаємо доцільним стимулювати роботу викладачів гуманітарних дисциплін аграрних ВНЗ шляхом ознайомлення їх з теоретичними положеннями та методологією успішного впровадження цього методу на засіданнях кафедр, конференціях, курсах підвищення кваліфікації, під час самоосвіти та взаємовідвідування занять на основі вже розроблених науковцями методичних матеріалів та рекомендацій [3; 5; 9].

Висновки та перспективи подальших досліджень... Формування комунікативних умінь майбутніх аграрників – це необхідна складова їх професійної підготовки у ВНЗ: вони забезпечують ефективне та обґрунтоване розв'язання фахових задач та вирішення професійних проблем, сприяють постійному вдосконаленню фахових знань та умінь, впливають на кар'єрний ріст. З метою забезпечення таких педагогічних впливів, які активізують комунікативну діяльність студентів на заняттях з дисциплін гуманітарного циклу, нами запропоновано введення методів навчання, які спрямовані на забезпечення цілеспрямованого формування комунікативних умінь студентів у процесі вивчення низки дисциплін та удосконалення форм навчання за допомогою низки комунікативних завдань (моделювання реальних професійних ситуацій, рольові ігри, «мозковий штурм», критичне читання, розробка проектів, проблемно-пошукові завдання, вправи з дефіцитом інформації, критичний аналіз конкретних ситуацій, конфліктів, бесіди, дискусії та ін.). Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування комунікативних умінь майбутніх аграрників. Перспективним вважаємо подальше дослідження проблеми реалізації інтеграційних процесів під час підготовки майбутніх аграрників у ВНЗ у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу (інтеграція на різних рівнях).

Список використаних джерел та літератури:

1. Бородіна Г. І. Ігри як один з факторів формування усно-мовленнєвої комунікативної компетенції / Г. І. Бородіна, А. М. Спевак // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки : зб. наук. праць Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2008. – Вип. 12. – С. 78–84.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні : навч.-метод. посіб. для самостійного вивч. дисц. / Бутенко Н. Ю., Приходько В. М., Федоренко Н. І. ; за заг. ред. Н. Ю. Бутенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 334 с.
3. Гладких И. В. Разработка учебных кейсов : метод. реком. для препод. бизнес-дисциплин / И. В. Гладких. – [5-е изд., испр. и доп.]. – СПб. : изд-во Высш. шк. менеджмента, 2010. – 96 с.
4. Гусева И. С. Основные принципы реализации интенсивного метода обучения русскому языку (начальный этап) / И. С. Гусева // Традиции и новации в профессиональной деятельности преподавателя русского языка как иностранного : учеб. моногр. ; [под ред. С. А. Хаврониной, Т. М. Балыхиной]. – М. : Российский университет дружбы народов, 2002. – С. 281–295.
5. Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності : навч.-метод. посіб. для слухачів ННІ ПО / [О. Д. Витвицька, М. М. Кулаєць, Н. А. Демешкант та ін.]. – К. : Аграр Медіа Груп, 2010. – 239 с.
6. Мильруд Р. П. Теория обучения языку. Том 2. Лингвистическая дидактика : [моногр.] / Р. П. Мильруд. – Тамбов, 2003. – 194 с. – (Серия: профессиональная подготовка учителя).
7. Brown H. D. Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy / H. D. Brown. – Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Regents, 1994. – 416 p.
8. Doughty C. The Role of Group Work in Classroom Second Language Acquisition / Catherine Doughty and Teresa Pica // Studies in Second Language Acquisition. – 1985. – № 7. – P. 233–248.

9. Lynn L. E. Teaching and learning with cases : a guidebook / Laurence E. Lynn. – New York : Chatham House Publishers, 1999. – 176 p.
  10. Rost M. Teaching and Researching Listening / Michel Rost. – London, UK : Longman, 2002. – 309 p. – (Series Applied Linguistics in Action).
  11. Spodark, E. Pedagogical Applications for the Single Computer Teaching Station: A Case Study in French Language instruction / E. Spodark // Computer Assisted Language Learning. – 2000. – Vol. 13, № 3. – P. 291–295.
- Spysok vykorystanykh dzherel ta literatury:**
1. Borodina H. I. Ihry yak odyz faktoriv formuvannia usno-movlennievoi komunikatyvnoi kompetentsii, *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky. Naukovi doslidzhennia. Dosvid. Poshuky: zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina.* Kharkiv, 2008, Volume 12, pp. 78–84.
  2. Butenko N. Yu. Komunikatyvni prostesy u navchanni: navch.-metod. posibnyk dlia samostiinoho vuvch. dusstupliny. K., KNEU, 2004, 334 p.
  3. Gladkix I. V. Razrabotka uchebny'x kejsov: metodicheskie rekomendaczii dlia prepodovatelej biznes-disciplin, Volume 5. SPb.: Vysshaya shkola menedzhmenta, 2010, 96 p.
  4. Guseva I. S. Osnovny'e princzipy' realizaczii intensivnogo metoda obucheniya russkomu yazy'ku (nachal. e'tap). Tradiczii i innovaczii v professional'noj deyatel'nosti prepodavatelya russkogo yazy'ka kak inostrannogo: uchebnaya monografiya. M., Rossijskij universitet druzhby narodov, 2002, pp. 281–295.
  5. Innovatsiina spriamovanist pedahohichnoi diialnosti: navchalno-metodychni posibnyk dlia slukhachiv NNI PO. K., Ahrar Media Hrup, 2010, 239 p.
  6. Mil'rud R. P. Teoriya obucheniya yazyku. Volume 2. Lingvisticheskaya didaktika. Tambov, 2003, 194 p. (Seriya professional'naya podgotovka uchitelya).
  7. Brown H. D. Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy / H. D. Brown. – Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall Regents, 1994. – 416 p.
  8. Doughty C. The Role of Group Work in Classroom Second Language Acquisition / Catherine Doughty and Teresa Pica // Studies in Second Language Acquisition. – 1985. – № 7. – P. 233–248.
  9. Lynn L. E. Teaching and learning with cases : a guidebook / Laurence E. Lynn. – New York : Chatham House Publishers, 1999. – 176 p.
  10. Rost M. Teaching and Researching Listening / Michel Rost. – London, UK : Longman, 2002. – 309 p. – (Series Applied Linguistics in Action).
  11. Spodark, E. Pedagogical Applications for the Single Computer Teaching Station: A Case Study in French Language instruction / E. Spodark // Computer Assisted Language Learning. – 2000. – Vol. 13, № 3. – P. 291–295.

Аннотація

Зоряна Дзюбата

Формирование профессиональных коммуникативных умений устной речи будущих аграриев в процессе интеграции учебных дисциплин в высших аграрных учебных заведениях

Статья посвящена определению путей оптимизации процесса формирования умений профессионального общения средствами интеграции дисциплин гуманитарного цикла на уровне методов обучения.

Выполнение задач современной аграрной политики требует высококвалифицированных работников, которые являются не только специалистами со сложившейся профессиональной компетентностью, но и специалистами с развитыми коммуникативными умениями, способными к эффективному межличностному, деловому и профессиональному общению как на родном, так и иностранном языках.

Интеграция ряда гуманитарных дисциплин является эффективным средством целенаправленного формирования коммуникативных умений будущих аграриев, поскольку открывает возможности для широкого применения и практики таких умений в процессе профессиональной подготовки специалистов и обеспечивает оптимизацию процесса по результативности и затратам учебного времени.

Проанализировав особенности и трудности формирования коммуникативных умений будущих аграриев на современном этапе в вузах и исследовав интеграционный потенциал ряда гуманитарных дисциплин, нами предложены пути оптимизации форм и методов учебного процесса с целью целенаправленного и эффективного формирования коммуникативных умений будущих аграриев в такой сфере речевой деятельности как говорение.

Ключевые слова: коммуникативные умения, будущие аграрии, интеграция, дисциплины гуманитарного цикла.

Summary

Zoriana Dziubata

The Formation of Would-be Agrarians' Communication (Speaking) Skills in the Process of the Integrated Teaching of Humanities in Agrarian Higher Educational Establishments

The article investigates the ways to optimize the process of forming would-be agrarians' communication skills by means of using integration methods when teaching Humanities.

The effective performance of the tasks of modern agrarian politics needs highly qualified workers, who are not only specialists with well-formed professional competence, but specialists, who have well-developed communication skills needed for their effective interpersonal and professional communication in their native and foreign languages.

The integration of Humanities is an effective way of the targeted formation of would-be agrarians' communication skills, as it makes it possible to provide wider practice and application of such skills in the process of the professional training of such specialists and ensures the optimization of the process in terms of its effectiveness and training time.

Having analyzed the peculiarities and the difficulties of forming would-be agrarians' communication skills in higher educational establishments today, and having investigated the integrative potential of Humanities, we suggest using certain ways to optimize the educational forms and methods in order to form would-be agrarians' speaking skills effectively and to make this process targeted and successful.

Key words: *communication skills, would-be agrarians, integration, Humanities.*

Дата надходження статті: «12» лютого 2014 р.

УДК 371.132.372

ЄВГЕН ДОЛИНСЬКИЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Методологічні засади системи формування інформатичної готовності майбутніх перекладачів в університетах

Актуальність статті зумовлена сучасною потребою інформаційного суспільства в підготовці інформатично компетентних фахівців, зокрема в галузі перекладу. У статті розглянуто наукові, соціально-педагогічні погляди на формування інформатичної готовності майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах. Досліджується проблема використання інформаційних технологій у навчанні. Розглядаються методологічні засади системи формування інформатичної готовності майбутніх перекладачів в університетах. Аналізується необхідність підготовки майбутніх перекладачів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у системі професійної освіти, зокрема формування їх інформатичної готовності.

Ключові слова: *інформатична готовність, підготовка майбутніх перекладачів, інформаційні технології.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Рівень сформованості інформатичної компетентності майбутнього перекладача може слугувати індикатором, який свідчить про його готовність до використання ІТ (інформаційних технологій) у професійній діяльності, яку доцільно іменувати «інформатична готовність». Разом з тим, слід зазначити, що формування інформатичної компетентності не обов'язково супроводжується формуванням інформатичної готовності.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема використання інформаційних технологій у навчанні активно досліджується у нашій країні протягом багатьох років. Проводяться експерименти щодо визначення функцій, які можуть бути покладені на інформаційні технології у навчальному процесі (В.Андрущенко, Г.Балл, Н.Балик, В.Биков, І.Булах, Ю.Валькман, Р.Гуревич, А.Гуржій та ін.); досліджуються особливості діяльності та спілкування «викладач-студент» з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (А.Брушлинський, Т.Габай, О.Матюшкін, Ю.Машбиць та ін.); питання інформатизації вищої школи досліджували В.Биков, Б.Гершунський, С.Гончаренко, Р.Гуревич, М.Жалдак та ін.

Формулювання мети статті... Метою даного дослідження є аналіз методологічних засад системи формування інформатичної готовності майбутніх перекладачів в університетах.

Виклад основного матеріалу... Аналіз поняття «готовність» заснований на розгляді наукових напрацювань дослідників проблеми, дозволяє зробити узагальнення, яке полягає в тому, що готовність майбутнього перекладача доцільно розглядати як сукупність органічно поєднаних компонентів:

- психологічного (мотиваційного, усвідомлена потреба в освоєнні й упровадженні передового педагогічного досвіду);*
- теоретичного – змістовно-процесуального (психолого-педагогічні знання щодо визначення місця ІТ у системі засобів навчання перекладу, засновані на них уміння визначити й обґрунтувати доцільність застосування ІТ на різних етапах навчання перекладу);*
- практично-конструктивного (уміння застосовувати ІТ у навчанні й самонавчанні, творчо реалізувати досягнення науки і техніки у практиці навчально-виховної роботи).*

Розвиток хоча б одного з компонентів, безперечно, позитивно впливає на вдосконалення інших, а недостатня сформованість в особі хоча б одного призводить до того, що рівень підготовки вчителя ІМ не забезпечує його конкурентоздатності, успішності в сучасному суспільстві.

Результати аналізу наукових досліджень [1; 2; 3], соціально-економічної ситуації в Україні і світі, аналіз процесу формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів в університетах України і зарубіжних країнах, аналіз стану використання ІТ у навчально-виховному процесі породжують розуміння того, що формування інформативної компетентності майбутніх перекладачів, упровадження ІТ у процес навчання майбутніх перекладачів, створення умов для